

İLÂHİYAT

İBN SÎNÂ'DA KÜLLİLER MESELESİ

M. FATİH DEMİRCİ

dünbugün
yarin

Bu PDF dokümanı, kitabın bir kısmını içermektedir.
DBY okurları için özel olarak oluşturulmuştur.

“dün”den öğrendiklerinle
“bugün”ü yaşamak
“yarın”ları aydınlatır.

“dün”den öğrendiklerinle
“bugün”ü yaşamak
“yarın”ları aydınlatır.

© 2022, DÜN BUGÜN YARIN YAYINLARI™

Tüm hakları saklıdır. Kaynak gösterilerek tanıtım amacıyla ve araştırma için yapılacak kısa alıntılar dışında, yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir şekilde kopya edilemez, elektronik ve mekanik yolla çoğaltılıp, yayımlanamaz ve dağıtılamaz.

DBY: 227
İlahiyat: 14

ISBN 978-625-8371-19-2
Sertifika No: 52315

Baskı Tarihi: İstanbul, 2022

Yazar:
M. Fatih Demirci

Yayın Yönetmeni:
İrfan Güngörür

Dizi Editörü:
Seyyid Sancak

Kitap Editörü:
Mehmet Tabakoğlu

Kapak/Mizanpaj:
DBY Ajans

Baskı/Cilt:
Egokitap
(Sertifika No: 51549)

KÜTÜPHANE BİLGİ KARTI / Library Cataloging-in-Publication Data (CIP)

İbn Sînâ'da Külliler Meselesi

/ M. Fatih Demirci (Dr. Öğr. Üyesi) ___ Editör: Mehmet Tabakoğlu (Dr. Öğr. Üyesi)

İstanbul: DBY Yayınları, 2022.

256 s. ; 15,0 x 21,0 cm ___ (DBY Yayınları ; No. 227) ___ Dizin var

ISBN 978-625-8371-19-2

1- İslâm Felsefesi 2- İbn Sînâ 3- Külliler Meselesi

Bu kitap 11.04.2012 tarihinde Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü ilahiyat Ana Bilim Dalında Prof. Dr. İsmail Kara danışmanlığında tamamlanan "İbn Sînâ Felsefesinde Külliler Meselesi" başlıklı doktora tezinin gözden geçirilmiş halidir.

DÜN BUGÜN YARIN YAYINLARI
Ankara Caddesi, Ünal Han No: 21/4
Cağaloğlu, Eminönü - Fatih / İstanbul
www.dby.com.tr • dby@dby.com.tr
Tel.: +90 212 526 98 06

İçindekiler

Önsöz	9
Kısaltmalar	12
Giriş	13
1. Bir Mesele Olarak Külliler	13
2. Meselenin Kökeni ve Çerçevesi	19
3. Külliler Meselesi ve İbn Sînâ	23
Birinci Bölüm	
Küllilerin Mahiyeti ve Mutlak Varlığı	39
1.1. Küllilerin Mahiyeti.....	41
1.2. Küllilerin Mutlak Varlığı	52
1.2.1. Maddi Mevcudatın İletleri Olarak Külliler	53
1.2.2. İnsanın Bilgisi Olarak Külliler.....	71
İkinci Bölüm	
İdealar Eleştirisi ve Külliler Meselesi	77
2.1. Platon ve İdealar Nazariyesi	78
2.2. İdealar Eleştirisi.....	99
2.2.1. Zati Niteliklerin Mufârik Olması	109
2.2.2. Arazi Niteliklerin Mufârik Olması.....	114
2.3. İdealar ve Küllilik.....	118

Üçüncü Bölüm

Küllilerin Sudûr ve Teşahhusu	135
3.1. Tanrı'nın Bilgisi Olarak Külliler	138
3.1.1. Tanrı'nın Zatının Gereği Olarak Külliler	138
3.1.2. Tanrı'nın Bilgisi ve İradesi	147
3.2. Küllilerin Sudûru.....	154
3.2.1. Mufârik Akılların Sudûru.....	156
3.2.2. Akledilir Külli Niteliklerin Taayyün ve Teşahhusu	162

Dördüncü Bölüm

Küllilerin İdrâki	177
4.1. Külli Bilgiye Hazırlık: Duyulur Bilgi.....	179
4.2. İnsanın Külli Bilgisi	184
4.2.1. Tasavvur veya Mahiyeti Aklen İdrak: Beş Külli ve Tanım.....	193
4.2.2. Doğru (Yakîn) Bilgiyi (Tasdik) Aklen İdrak: Burhânî Kıyas	198
4.3. Külli Bilgi ve Faal Akılla İttisâl	210
4.4. Külli Bilginin Bilinenle İlişkisi.....	217
4.5. Külli Bilginin Bilenle İlişkisi.....	222
Sonuç	231
Kaynaklar	239
Dizin	251

Önsöz

İnsanoğlunun zihnini meşgul eden temel meselelerden biri gerçekliğin ne olduğu ve insanın bu gerçekliği nasıl idrak edip kavrayacağıdır. Buna bağlı diğer bir mesele de insanın gerçek hakkındaki bilgisinin bu gerçekliği ne kadar yansıttığı veya onun kendi bilgisi ile gerçeklik arasındaki irtibatın keyfiyetidir.

Bu mesele Sofistlerin bilginin ve ahlaki değerlerin izafi olduğu iddiaları ile zuhur etmiştir. Zira onlar bu iddialarıyla insanoğlunun hem maddi gerçeklikle hem de şahsi, içtimai ve metafizik tüm değerlerle kendi bilgisi üzerinden kurduğu irtibatı zayıflatmış ve hatta koparmışlardır.

Platon idealar nazariyesiyle Sofistlerin söz konusu iddialarına karşı çıkmış; bu tavrıyla da insanların gerçekliği yahut tüm mevcudatı külli kavramlar altında değerlendirme tavrının öncüsü olmuştur. Aristo ise hocası Platon'un realizmini temelde benimsemiş ancak onun ideaların maddi mevcudattan ayrı olduğu tezini reddetmiştir. Böylece Batı felsefesi kendini İlkçağlardan Ortaçağlara ve hatta günümüze kadar Platon ile Aristo'nun realizmleri etrafında cereyan eden bir tartışma karşısında bulmuştur: Külliler meselesi.

İslam Meşşâî filozofları da Aristo'nun realist tavrını benimsemiş ve sürdürmüş; bunun tabii bir sonucu olarak da küllilerin mevcudiyetini savunmuşlardır. Ancak İslam Meşşâî filozoflarının ve özelde de İbn Sînâ'nın bu mesele hakkındaki düşüncelerinin doğru ve sağlıklı bir şekilde ele alındığını ve ortaya konduğunu söylemek zordur.

Burada büyük üstat İbn Sînâ'nın felsefesi çerçevesinde külli nitelikler veya külliler meselesini ele aldık. İlk bölümde –birinci olarak– külli niteliklerin ne olduğuna değindik. Bu bölümde –ikinci olarak– külli niteliklerin mutlak olarak nasıl mevcut olduğu ve onların bu mevcudiyetle nasıl hem fizik âlemde duyulur varlıkların birlik, bütünlüklerinin ve dolayısıyla varlıklarının illetleri hem de bizim kâinata dair bilgimizin dayanakları olduğunu ortaya koyduk. Diğer bir ifadeyle külli niteliklerin mutlak varlıklarının kabul edilmemesi durumunda İbn Sînâ'nın bu konudaki temel düşüncesinin nasıl yanlış anlaşılabilir olacağını tartışmaya çalıştık. Bu konunun diğer bir boyutu da idealar nazariyesi ve bu nazariyenin külliler meselesiyle irtibatıdır. İkinci bölümde idealarla külliler arasında ne gibi farkların bulunduğu ve bunların niçin birbirini nakzeden iki ayrı nazariye olmadığı üzerinde durduk. Üçüncü bölümde ise küllilerin Tanrı'nın Zatı ile irtibatı, sudûru, taayyün ve teşahhusu konularını açıklamaya çalıştık. Dördüncü bölümde, son olarak, filozofumuzun mantık ve epistemolojisinde küllilerin yeri meselelerini kısa bir şekilde ele aldık.

Bilindiği üzere İbn Sînâ'nın bazı eserleri çeşitli zamanlarda farklı mütercimler tarafından Türkçeye kazandırılmıştır. Bu çalışmada İbn Sînâ'nın eserlerine atıflarda bu eserlerin asılları yanında bu tercümelere de istifa edtik. Bu eserlerin Türkçelerinin künyeleri, kaynaklarda, Arapça asıllarından sonra; sayfa numaraları da dipnotta asıllarının yanında parantez içinde verilmiştir.

Bu çalışma on yıl önce kaleme alındı. Elbette bu süre zarfında külliler –yahut idealizm ve realizm– meselesi üzerine Türkçede

birçok kitap ve makale yazıldı. Bu çalışmada da söz konusu kitap ve makaleleri değerlendirmek ve onlara değinmek gerekirdi. Ancak böyle bir tasarrufta bulunulmak yoluna gidilmedi. Zira bu tür bir tasarruf bu çalışmanın gözden geçirilmesinin ötesine geçip yeniden yazılmasını intaç edecekti. Binaenaleyh gerçeklik meselesi hakkında ortaya konan söz konusu kitap ve makalelerin farklı bir çalışmada ele alınıp değerlendirilmesinin daha doğru bir tavır olacağı sonucuna varıldı. Dolayısıyla burada metin üzerinde yapılan bazı küçük düzeltmelerle yetinildi.

Bu çalışmada katkısı bulunan tüm hocalarıma, büyüklerime ve arkadaşlarıma teker teker teşekkürü borç bilirim. Bu çalışma Kasım Turhan hocamın danışmanlığı altında başladı, İsmail Kara hocamın danışmanlık ve rehberlikleriyle hitama erdi. Her iki hocama ayrı ayrı teşekkür ederim. Mahmut Kaya hocamın hüsnü hatimelerini bu çalışma ile gerçekleştirmiş olmaları benim için unutulmayacak bir hatıradır. Kendilerine medyun-u şükranım.

Bu çalışma sevgili eşim Beyhan'ın, ailelerimizin ve çocuklarım Ahmet Sinan ile Fatma Betül'ün fedakârlıkları sayesinde tamamlanabildi. Aksi takdirde bu çalışma akim kalırdı. Ailemin her bir ferdine ayrı ayrı teşekkür ederim.

Eğer elinizdeki çalışmayla külliler meselesinin anlaşılması noktasında Türk felsefe ve kültür hayatına bir katkıda bulunabilmişsem kendimi mutlu addederim.

Çaba da netice de O'ndandır, Gelenek böyle buyurur.

Bolu, 2022.

M. Fatih DEMİRCİ

Kaynaklar

- Abu Shanab, Robert E. "Avicenna and Ockham on the problem of universals", *Pakistan Philosophical Congress*, XI, sy. 2, 1-14, 1973.
- Acar, Rahim. "Yaratan bilmezse kim bilir? İbn Sînâ'ya göre Allah'ın cüz'ileri bilmesi", *İslâm Araştırmaları Dergisi*, sy. 13, 1-23, İstanbul, 2005.
- "Allah'ın cüz'ileri bilmesi: klâsik İbn Sînâ yorumunun değerlendirilmesi", *Divan*, y. 11, sy. 20 (2006/1), 99-118, İstanbul, 2006.
- Adıgüzel, Nuri. "İslâm felsefesinde "illet" (neden) kavramı", *CÜİFD*, VI, sy. 2, 157-177, Sivas, 2002.
- Afnan, Soheil M. *Avicenna His Life and Works*, Londra, 1958.
- Akseki, Ahmet Hamdi. "Ruhiyat mabadettabia", *Büyük Türk Filozof ve Tıp Üstadı İbni Sînâ Şahsiyeti ve Eserleri Hakkında Tetkikler* içinde, 191-238, Ankara, 2009.
- Alper, Ömer Mahir. "Küllî", *DİA*, XXVI, 539-40, Ankara, 2002.
- Altaş, Eşref. *Fahreddin Râzî'nin İbn Sînâ Yorumu ve Eleştirisi*, İstanbul, 2009.
- Arcan, M. Kazım. "İbn Rüşd'ün hakikat öğretisi 'çifte hakikat' ve 'hakikatin birliği' tartışması", *CÜİFD*, XII, sy. 2, 225-252, Sivas, 2008.
- Aristo. *The Works of Aristotle*, ed. W. D. Ross, Oxford, I, 1928; II, 1930; III, 1931; VIII, 1928; IX 1925.
- *Kategoriler*, çev. Saffet Babür, Ankara, 2002.
- *Yorum Üzerine*, çev. Saffet Babür, İstanbul, 1996.
- *Organon IV İkinci Analitikler*, çev. Hamdi Ragıp Atademir, Ankara, 1951.

- Fizik, çev. Saffet Babür, İstanbul, 1991.
- Ruh Üzerine, çev. Celal Gürbüz, İstanbul, 1992.
- Metafizik, çev. Ahmet Arslan, İstanbul, 1996.
- Nikomakhos'a Etik, çev. Saffet Babür, Ankara, 2007.
- Arkan, Atilla. *İbn Rüşd Psikolojisi*, İstanbul, 2006.
- Arslan, Ahmet. *İlkçağ Felsefe Tarihi*, İstanbul, I (Sokrates Öncesi Yunan Felsefesi), 2006; II (Sofistlerden Platon'a), 2006; III (Aristoteles), 2007; V (Plotinos, Yeni Platonculuk ve Erken Dönem Hıristiyan Felsefesi), 2010.
- Aster, Ernst von. "Orta çağ felsefesinde Yeni Eflâtunculuktan Aristoculuğa doğru geçiş", *Büyük Türk Filozof ve Tıp Üstadı İbni Sînâ Şahsiyeti ve Eserleri Hakkında Tetkikler* içinde, 239-42, Ankara, 2009.
- Ata, Ulvi. *İbn Sînâ'da Peygamberlik*, (basılmamış doktora tezi), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2006.
- Atay, Hüseyin. *Fârâbî ve İbn Sînâ'ya Göre Yaratma*, Ankara, 1974.
- *İbn Sînâ'da Varlık Nazariyesi*, Ankara, 2001.
- Ayas, A. Nevzat. "İbn Sînâ'nın felsefi sistemi", *Büyük Türk Filozof ve Tıp Üstadı İbni Sînâ Şahsiyeti ve Eserleri Hakkında Tetkikler* içinde, 29-38, Ankara, 2009.
- Aydın, İbrahim Hakkı. "Plotinus ve iki İslâm mütefekkinde (Fârâbî ve İbn Sînâ'da) sudûr nazariyesinin bir değerlendirmesi", *İslâmî Araştırmalar*, XIV, sy. 1, 171-181, 2001.
- Aynî, Mehmet Ali. "İbn Sînâ'da tasavvuf", *Büyük Türk Filozof ve Tıp Üstadı İbni Sînâ Şahsiyeti ve Eserleri Hakkında Tetkikler* içinde, 155-78, Ankara, 2009.
- Bayraktar, Mehmet. *İslâm Felsefesine Giriş*, Ankara, 1988.
- "Al-Kindî ve İbn Sînâ'da atomculuğun tenkidi", *İbn Sînâ Doğumunun Bininci Yılı Armağanı* içinde, der. Aydın Sayılı, 471-80, Ankara, 1984.
- Bedevî, Abdurrahman. "Tasdîr âmm", *el-Müsülü'l-Akliyyetü'l-Eflatuniyye* içinde, VII-LXI, nşr. Abdurrahman Bedevî, Kuveyt, t.y.
- Bingöl, Abdülkuddüs. "İstikra", *DİA*, XXIII, 368-9, İstanbul, 2001.
- Bircan, Hasan Hüseyin. *İbn Sînâ'da Tanrı Evren İlişkisi ve Şehristani'nin Ona Yöneltilmiş Eleştiriler*, Van, 2010.
- el-Bizri, Nader. "Avicenna and essentialism", *The Review of Metaphysics*, 54, 4, 753-78, 2001.

- Blackson, Thomas. *A Inquiry, Forms, and Substances: A Study in Plato's Metaphysics and Epistemology*, Dordrecht, 1995.
- Bolay, M. Naci. *Fârâbî ve İbn Sînâ'da Kavram Anlayışı*, Ankara, 1990.
- "Akis", *DİA*, II, 264-5, İstanbul, 1989.
- "Beş külli", *DİA*, V, 545-6, İstanbul, 1992.
- Bolay, Süleyman Hayri. "Akıl (felsefe)", *DİA*, II, 239-42, İstanbul, 1989.
- Bos, Abraham P. "Aristotelian and Platonic dualism in Hellenistic and early Christian philosophy and in gnosticism", *Vigiliae Christianae*, LVI, sy. 3, 273-291, Ağustos, 2002.
- Cevizci, Ahmet. *Felsefe Sözlüğü*, Ankara, 1996.
- Cherniss, H. F. "The philosophical economy of the theory of ideas", *Plato: A Collection of Critical Essays* içinde, ed. Gregory Vlastos, 16-27, New York, 1971.
- Cornford, Francis MacDonald. *Platon'un Bilgi Kuramı*, çev. Ahmet Cevizci, Ankara, 1989.
- Çapak, İbrahim. *Porphyrios ve İbn Sînâ Mantığında Tümeller*, Ankara, 2011.
- Çelebi, İlyas. "Nazzam", *DİA*, XXXII, 466-9, İstanbul, 2006.
- D'ancona, Cristina. "Yunancadan Arapçaya intikal eden miras: tercüme edilen Yeni-Eflatunculuk", *İslâm Felsefesine Giriş* içinde, ed. Peter Adamson ve Richard C. Taylor, çev. M. Cüneyt Kaya, 11-33, İstanbul, 2007.
- Davidson, Thomas. *Greklerde Eğitim Düşüncesi*, çev. Ahmet Aydoğan, İstanbul, 2008.
- De Boer, T. J. "Feyz", *İA*, IV, 589-92, İstanbul, 1988.
- Demirci, M. Fatih. "İbn Sînâ'nın 'el-mûcez fi'l-mantık' risalesi", *MÜİFD*, sy. 36 (2009/1), 151-206, İstanbul, 2009.
- Demirkol, Murat. *Tüsî'nin İbn Sînâ Savunması*, Ankara, 2010.
- Duran, Recep. "Gelenbevi'nin nefsu'l-emr karşısındaki tavrı", *Felsefe Dünyası*, sy. 1, 45-7, Ankara, 1991.
- Durusoy, Ali. *İbn Sînâ Felsefesinde İnsan ve Âlemdeki Yeri*, İstanbul, 1993.
- *Örnek Çeviri Metinlerle Mantığa Giriş*, İstanbul, 2008.
- "Aristoteles'ten Gazzâlî'ye klâsik mantıkta anlam kuramı", *MÜİFD*, sy. 28 (2005/1), 37-52, İstanbul, 2006.
- "İbn Sînâ'da vehim kavramı ve İslâm felsefesinin diyalektiği", *MÜİFD*, sy. 28 (2005/1), 125-141, İstanbul, 2006.

- “Kıyas”, *DİA*, XXV, 525-9, Ankara, 2002.
- Ebherî. *İsâgûcî*, çev. Hüseyin Sarıoğlu, İstanbul, 1998.
- Erdoğan, İsmail. “Platon’un ideleri’ne bazı İslâm düşünürlerince yapılan atf ve değerlendirmeler”, *Bilimname*, II, sy. 4, 33-47, Kayseri, 2004.
- Fakhry, Majid. *Islamic Occasionalism and Its Critique by Averroes and Aquinas*, Londra, 1958.
- Fârâbî. *Kitâbu'l-Hurûf*, thk. Muhsin Mehdi, Beyrut, 1990; Türkçesi: Fârâbî. *Harfler Kitabı*, çev. Ömer Türker, İstanbul, 2008.
- *el-Cem' beyne Re'yei'l-Hakimeyn*, thk. Albert Nasri Nadir, Beyrut, 1985; Türkçesi: Fârâbî. “Eflatun ile Aristoteles’in görüşlerinin uzlaştırılması”, *Felsefe Arkivi*, çev. Mahmut Kaya, sy. 24, 221-55, İstanbul, 1984.
- “Kitâbü isâgûcî”, *el-Mantık inde'l-Fârâbî* içinde, I, thk. Refik el-Acem, 75-87, Beyrut, 1985.
- “Kitâbü'l-makûlât”, *el-Mantık inde'l-Fârâbî* içinde, I, thk. Refik el-Acem, 89-131, Beyrut, 1985.
- *Ebü Nasr el-Fârâbî'nin Halâ Üzerine Makalesi*, çev. Necati Lugal, Aydın Sayılı, Ankara, 1985.
- Fine, Gail. *On Ideas –Aristotle’s Criticism of Plato’s Theory of Forms–*, Oxford, 2004.
- Frank, Richard MacDonough. *Beings and Their Attributes*, Albany, 1978.
- Gatti, Maria Luisa. “Plotinus: the Platonic tradition and the foundation of Neoplatonism”, *The Cambridge Companion to Plotinus* içinde, 10- 37, ed. Lloyd P. Gerson, Cambridge, 1999.
- Gazzâlî. *Tehâfütü'l-Felasife*, thk. Süleyman Dünya, Kahire, t.y; Türkçesi: Gazzâlî. *Filozofların Tutarsızlığı*, çev. ve nşr. Mahmut Kaya, Hüseyin Sarıoğlu, İstanbul, 2009.
- Gemuhluoğlu, Zeynep. *Teolojik Olarak Yorum: Gazzâlî ve İbn Rüşd'de Te'vil*, İstanbul, 2010.
- Gerson, Lloyd P. *Ancient Epistemology*, Cambridge, 2009.
- “Platonism and the invention of the problem of universals”, *Archiv für Geschichte der Philosophie*, sy. 87, 233-256, 2004.
- “Plato on identity, sameness, and difference”, *Review of Metaphysics*, sy. 58, 305-332, 2004.
- “What is Platonism?”, *Journal of the History of Philosophy*, sy. 43, 253-76, 2005.

- Gilson, Etienne. *Ortaçağda Felsefe: Patristik Başlangıcından XIV. Yüzyılın Sonlarına Kadar*, çev. Ayşe Meral, İstanbul, 2007.
- Goodman, Lenn Evan. *Avicenna*, Londra, 1992.
- Görgün, Tahsin. “Mâhiyet”, *DİA*, XXVII, 336-8, Ankara, 2003.
- Gracia, Jorge J.E. *Introduction to the Problem of Individuation in the Early Middle Ages*, Münih, 1984.
- Grube, G. M. A. *Plato's Thought*, Indianapolis, 1984.
- Grünberg, Teo. “Nominalizm”, *Araştırma*, VI (1968), 47-67, Ankara, 1970.
- Guenon, Rene. *Niceliğin Egemenliği ve Çağın Alâmetleri*, çev. Mahmut Kanık, İstanbul, 1990.
- *Vedanta'ya Göre İnsan ve Halleri*, çev. Atilla Ataman, İstanbul, 2002.
- Gutas, Dimitri. *Yunanca Düşünce Arapça Kültür*, çev. Lütfi Şimşek, İstanbul, 2003.
- İbn Sînâ'nun Mirası, çev. ve der. M. Cüneyt Kaya, İstanbul, 2010.
- Guthrie, W.K.C. *A History of Greek Philosophy: The Earlier Presocratics and the Pythagoreans*, Cambridge, 1992.
- *The Sophists*, Cambridge, 1995.
- Günaltay M. Şemseddin, “Mütekellimîn ve atom nazariyesi”, *Dârü'l-Fünûn İlahiyat Fakültesi Mecmuası*, I, sy. 1, 58-119, 1925.
- Hasse, Dag Nikolaus. “Avicenna on abstraction”, *Princeton Papers: Interdisciplinary Journal of Middle Eastern Studies*, IX, 39-72, 2001.
- Heidegger, Martin. *Tekniğe İlişkin Soruşturma*, çev. Doğan Özlem, İstanbul, 1998.
- “Platon’un hakikat doktrini”, *Metafizik Nedir?* içinde, çev. ve der. Ahmet Aydoğan, 85-116, İstanbul, 2001.
- Heath, A. E. “Realism and nominalism (realism in modern thought)”, *Encyclopedia of Religion and Ethics* içinde, ed. Hastings James, John A. Selbic, Louis H. Gray, X, 584-6, Edinburgh ve New York, 1980.
- Hobbs, Angela. “Physis and nomos”, *Routledge Encyclopedia of Philosophy* içinde, ed. Edward Craig, VII, 381-2, Londra, 1998.
- Izutsu, Toshihiko. *İslâm'da Varlık Düşüncesi*, çev. İbrahim Kalın, İstanbul, 1995.
- İbn Rüşd. *Tehâfütü'l-Tehâfüt*, I-II, thk. Süleyman Dünya, Kahire, 1980-1; Türkçesi: İbn Rüşd. *Tutarsızlığın Tutarsızlığı*, çev. Kemal Işık, Mehmet Dağ, Samsun, 1986.

- *Faslü'l-Makal fi mâ beyne'l-Hikmeti ve's-Şeriatî mine'l-İttisâl*, thk. ve çev. Bekir Karlığa, İstanbul, 1992.
- İbn Sînâ. *Kitâbü's-Şifâ, el-Medhal*, nşr. Georges C. Anawati, Mahmûd el-Hudeyrî, Ahmed Fuâd el-Ehvânî, Kahire, 1952; Türkçesi: İbn Sînâ. *Mantûga Giriş*, çev. Ömer Türker, İstanbul, 2006.
- *Kitâbü's-Şifâ, el-Mekûlât*, nşr. Georges C. Anawati, Mahmûd el-Hudeyrî, Ahmed Fuâd el-Ehvânî, Saïd Zâyid, Kahire, 1959; Türkçesi: İbn Sînâ. *Kategoriler*, çev. Muhittin Macit, İstanbul, 2010.
- *Kitâbü's-Şifâ, el-Kıyas*, thk. İbrâhim Medkur, Ahmed Fuâd el-Ehvânî, Abdurrahman Bedevî; nşr. Taha Hüseyin Paşa, Kahire, 1966.
- *Kitâbü's-Şifâ, el-Burhân*, thk. Ebû'l-Alâ el-Affî, Kahire, 1966; Türkçesi: İbn Sînâ. *II. Analitikler*, çev. Ömer Türker, İstanbul, 2006.
- *es-Semâü't-Tabii min Kitâbi's-Şifâ*, thk. Cafer Al-i Yasin, Beyrut, 1996; Türkçesi: İbn Sînâ. *Fizik*, çev. Muhittin Macit, Ferruh Özpilavcı, İstanbul, 2004.
- *Kitâbü's-Şifâ, et-Tabiiyyât, el-Kevn ve'l-Fesâd*, thk. Mahmûd Kâsım, Kahire, 1975; Türkçesi: İbn Sînâ. *Oluş ve Bozuluş*, çev. Muammer İskenderoğlu, İstanbul, 2008.
- *Kitâbü's-Şifâ, Kitâbü'n-Nefs (Avicenna's De Anima)*, thk. Fazlur Rahman, Londra, 1959.
- *Kitâbü's-Şifâ, el-İlahiyât*, thk. Georges C. Anawati, Tahran, 1924; Türkçesi: İbn Sînâ. *Metafizik*, çev. Ekrem Demirli ve Ömer Türker, I, İstanbul, 2004; II, İstanbul, 2005.
- *Kitâbü'l-Mecmu' (el-Hikmetü'l-Aruziyye)*, thk. Muhsin Salih, Beyrut, 2007.
- *Kitâbü'l-Hidâye*, thk. Muhammed Abduh, Kahire, 1974.
- *en-Necât fi'l-Hikmeti'l-Mantukîyye ve't-Tabiiyye ve'l-İlahiyye*, thk. Macid Fahri, Beyrut, 1985.
- *el-İşârât ve't-Tenbîhât, (et-Tenbîhât ve'l-İşârât olarak yayımlandı)* nşr. Mahmud Şihâbî, Tahran, h. ş. 1339 (1960); Türkçesi: İbn Sînâ. *İşaretler ve Tembihler*, çev. Ali Durusoy, Muhittin Macit, Ekrem Demirli, İstanbul, 2005.
- *el-Mebde ve'l-Mead*, nşr. Abdullah Nûrânî, Tahran 1363 (1984).
- *et-Ta'likât*, thk. Abdurrahman Bedevî, Kum, 1984.
- *Ahvâlü'n-Nefs*, thk. Ahmed Fuâd el-Ehvânî, Kahire, 1952.
- *el-Mübâhesât*, thk. Muhsin Bidarfer, Kum, 1992.

- *Kitâbü'l-Hudûd*, haz. A. M. Goichon, Kahire, 1963.
- “Uyûnü'l-hikme”, *Resâilu İbn Sînâ* içinde, thk. Hilmi Ziya Ülken, I, 1-55, Ankara, 1953.
- “Mebhas anî'l-kuva'n-nefsâniyye”, *Ahvâlü'n-Nefs* içinde, thk. Ahmed Fuâd el-Ehvânî, 147-78, Kahire, 1952.
- “Risâle fi marifeti'n-nefsi'n-nâtika ve ahvâliha”, *Ahvâlü'n-Nefs* içinde, thk. Ahmed Fuâd el-Ehvânî, 181-92, Kahire, 1952.
- “Risâle fi'l-keâm ala'n-nefsi'n-nâtika”, *Ahvâlü'n-Nefs* içinde, thk. Ahmed Fuâd el-Ehvânî, 195-9, Kahire, 1952.
- “el-Keşf an mâhiyeti's-salât ve hikmeti teşriihâ”, *Câmü'l-Bedâi* içinde, thk. Muhammed Hasan Muhammed Hasan İsmail, 7-18, Beyrut, 2004; Türkçesi: İbn Sînâ, *Büyük Türk Filozofu İbn Sînâ'nın Namaz Hakkındaki Görüşleri*, çev. M. Hazmi Tura, İstanbul, 1942.
- “Cevâb sitte aşer mes'ele li Ebî Reyhan el-Bîrûnî”, *Resâilu İbn Sînâ* içinde, haz. Hilmi Ziya Ülken, II, 2-9, İstanbul, 1953.
- İbnü'n-Nedim. *Kitâbü'l-Fihrist*, haz. Gustav Flugel, Beyrut, 1871.
- İzmirli, İsmail Hakkı. “İbn Sînâ felsefesi, şahsiyet ve hususiyeti, metod ve sistemi”, *Büyük Türk Filozof ve Tıp Ustadı İbni Sînâ Şahsiyeti ve Eserleri Hakkında Tetkikler* içinde, 39-72, Ankara, 2009.
- Jones, W.T. *Klâsik Düşünce: Batı Felsefesi Tarihi*, I, çev. Hakkı Hünler, İstanbul, 2006.
- Johnson, Edith Henry. *The Argument of Aristotle's Metaphysics*, New York, 1906.
- Kara, İsmail. *Bir Felsefe Dili Kurmak*, İstanbul, 2001.
- Karadağ, Çağfer. “Kelâm atomculuğunun kaynağı sorunu”, *Marife: Bilimsel Birikim*, 2002, II, sy. 2, 81-100.
- Karakoyun, Rabia. *Ahmet Hamdi Akseki'nin Rûh ve Bekâ-yı Rûh Adlı Eseri*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2009.
- Karlığa, H. Bekir. *İslâm Düşüncesinin Batı Düşüncesine Etkileri*, İstanbul, 2004.
- “İbn Sînâ (etkileri)”, *DİA*, XX, 345-53, İstanbul, 1999.
- Kaya, Mahmut. *İslâm Kaynakları Işığında Aristoteles ve Felsefesi*, İstanbul, 1983.
- “Mâhiyet ve varlık konusunda İbn Rüşd'ün İbn Sînâ'yı eleştirmesi”, *İbn Sînâ Doğumunun Bininci Yılı Armağanı* içinde, der. Aydın Sayılı, 454-9, Ankara, 1984.

- “İskender Afrodisî”, *DİA*, XXII, 560, İstanbul, 2000.
- “Makûlât”, *DİA*, XXVII, 460-1, Ankara, 2003.
- “Mufârikât”, *DİA*, XXX, 367-8, İstanbul, 2005.
- “Sudûr”, *DİA*, XXXVII, 467-8, İstanbul, 2009.
- Kaya, M. Cüneyt. *Varlık ve İmkân: Aristoteles'ten İbn Sînâ'ya İmkânın Tarihi*, İstanbul, 2011.
- Kılıç, Cevdet. “Plotinus'ta sudûr ile inen ve aşkla yükselen çift kutuplu hakikat anlayışı”, *Kelâm Araştırmaları Dergisi*, VII, sy. 1, 39-56, 2009.
- Kindî. “Kitâb fi'l-felsefetü'l-ülâ”, *Resailü'l-Kindî el-Felsefiyye* içinde, thk. M. Abdülhâdî Ebû Rîde, I, 81-162, Kahire, 1950; Türkçesi: Kindî. “İlk felsefe üzerine”, *Felsefi Risâleler* içinde, çev. Mahmud Kaya, 139-83, İstanbul, 2002.
- “Risâle fi hudûdî'l-esya ve rusûmiha”, *Resailü'l-Kindî el-Felsefiyye* içinde, thk. M. Abdülhâdî Ebû Rîde, I, 165-79, Kahire, 1950; Türkçesi: Kindî. “Tarifler üzerine”, *Felsefi Risâleler* içinde, çev. Mahmut Kaya, 185-95, İstanbul, 2002.
- “Risâle fi ennehû tucedu cevâhiru lâ ecsâm”, *Resailü'l-Kindî el-Felsefiyye* içinde, thk. M. Abdülhâdî Ebû Rîde, I, 265-9, Kahire, 1950; Türkçesi: Kindî. “Cisimsiz cevherler üzerine”, *Felsefi Risâleler* içinde, çev. Mahmut Kaya, 239-42, İstanbul, 2002.
- “Kitâbü'l-cevâhiri'l-hamse”, *Resailü'l-Kindî el-Felsefiyye* içinde, thk. M. Abdülhâdî Ebû Rîde, II, 8-35, Kahire, 1953; Türkçesi: Kindî. “Beş terim üzerine”, *Felsefi Risâleler* içinde, çev. Mahmut Kaya, 279-85, İstanbul, 2002.
- King, Peter. “The problem of individuation in the middle ages”, *Theoria*, LXVI, sy. 2, 159-184, 2000.
- Kuşpınar, Bilal. *İbn Sînâ'da Bilgi Teorisi*, Ankara, 1995.
- Kutluer, İlhan. *İslâm'ın Klâsik Çağında Felsefe Tasavvuru*, İstanbul, 1996.
- *Akal ve İtikad: Kelâm-Felsefe İlişkileri Üzerine Araştırmalar*, İstanbul, 1996.
- *İbn Sînâ Ontolojisinde Zorunlu Varlık*, İstanbul, 2002.
- “Cevher”, *DİA*, VII, 450-5, İstanbul, 1993.
- “Gâiyet”, *DİA*, XIII, 292-5, İstanbul, 1996.
- “Halâ”, *DİA*, XV, 221-5, İstanbul, 1997.
- “İllyiyet”, *DİA*, XXII, 120-1, İstanbul, 2000.
- “İttisâl”, *DİA*, XXIII, 484-5, İstanbul, 2001.
- “Ma'kul”, *DİA*, XXVII, 459-60, Ankara, 2003.
- “Müsül”, *DİA*, XXXII, 149-51, İstanbul, 2006.
- “eş-Şifâ”, *DİA*, XXXIX, 131-4, İstanbul, 2010.
- Loux, Michael J. “Nominalism”, *Routledge Encyclopedia of Philosophy* içinde, ed. Edward Craig, VII, 17-23, Londra, 1998.
- Macit, Muhittin. “Medeniyetlerin kimlik ve kendilik oluşturma süreçlerinde çeviri faaliyetlerinin psiko-sosyal rolü”, *MÜİFD*, sy. 25 (2003/2), 79-102, İstanbul, 2005.
- Madkour, İbrahim. “Şifâ'nın metafizik (fizikten sonrası)ine giriş”, *İbn Sînâ Doğumunun Bininci Yılı Armağanı* içinde, çev. Mubahat Türker Küyel, der. Aydın Sayılı, 405-31, Ankara, 1984.
- Mansel, Arif Müfid. *Ege ve Yunan Tarihi*, Ankara 1971.
- Marmura, Michael E. “Some aspects of Avicenna's theory of God's knowledge of particulars”, *Journal of the American Oriental Society*, c. LXXXII, sy. 3, 299-312, 1962.
- “Avicenna's chapter on universals in the isagoge of the shifa”, *Islam Past and Present Challenge: Studies in Honour of W. M. Watt* içinde, ed. T. Welch ve P. Cachia Edinburg, 34-56, Edinburg, 1979.
- “Quiddity and universality in Avicenna”, *Neoplatonism and Islamic Thought* içinde, ed. Parviz Morewedge, 77-87, Albany, 1992.
- “İbn Sînâ”, *İslâm'da Bilgi ve Felsefe*, çev. Mustafa Armağan, 87-99, İstanbul, 1997.
- Meinwald, Constance C. “Good-bye to the third man”, *The Cambridge Companion to Plato* içinde, ed. Richard Kraut, 365-96, Cambridge, 1995.
- Morewedge, Parviz. *The Metaphysica of Avicenna (Ibn Sina)*, New York, 1973.
- el-Müsülü'l-Akliyyetü'l-Eflatuniyye*, nşr. Abdurrahman Bedevî, Kuveyt, t.y.
- O'Meara, Dominic J. *Plotinus: an Introduction to the Enneads*, Oxford, 1995.
- Olguner, Fahrettin. *Üç Türk-İslâm Mütefekkeri: İbn Sînâ, Fahreddin Râzî, Nasireddin Tûsî Düşüncesinde Varoluş*, İstanbul, 1984.
- Öner, Necati. *Klasik Mantık*, Ankara 1974.
- Öztürk, Halil Nimetullah. “İbn Sînâ'nın metafiziği”, *Büyük Türk Filozof ve Tıp Üstadı İbni Sînâ Şahsiyeti ve Eserleri Hakkında Tetkikler* içinde, 140-54, Ankara, 2009.
- Paton, Herbert James. *Plato's Theory of Eikasia*, Londra, 1922.
- Peker, Hidayet. *İbn Sînâ'nın Epistemolojisi*, Bursa, 2000.

- Peters, F. E. *Greek Philosophical Terms*, New York, 1967.
- Pines, Shlomo. *Studies in Islamic Atomism*, İngilizceye çev. Michael Schwarz, Jerusalem, 1997.
- Platon. *The Dialogues of Plato*, ed. B. Jowett, Oxford, I, 1875; II, 1924; III, 1875; IV, 1931; V, 1875.
- *Devlet*, çev. Sabahaddin Eyüboğlu, M. Ali Cimcoz, İstanbul, 1962.
- *Euthyphron*, çev. Pertev Naili Boratav, Ankara, 1942.
- *Menon*, çev. Adnan Cemgil, Ankara, 1942; çev. Ahmet Cevizci, İstanbul, 2007.
- *Kratylos*, çev. Suad Yakub Baydur, İstanbul, 1944.
- *Lakhes*, çev. Nureddin Şazi Kösemihal, İstanbul, 1942.
- *Phaidon*, çev. Suut Kemâl Yetkin, Hamdi Ragıp Atademir, Ankara, 1945.
- *Parmenides*, çev. Saffet Babür, Ankara, 2001.
- *Protagoras*, çev. Nurettin Şazi Kösemihal, İstanbul, 1943.
- *Sofist*, çev. Mehmet Karasan, İstanbul, 1943.
- *Theaitetos*, çev. Macit Gökberk, İstanbul, 1945.
- *Timaeus*, çev. Erol Güney ve Lûtfi Ay, İstanbul, 1943.
- Porfirius (Porphyry). *Isagoge*, İngilizceye çev. Edward W. Warren, Wetteren, 1975; Türkçesi: Porfirius (Porphyrios), *Isagoge*, çev. Betül Çotuksöken, İstanbul, 1986.
- Rahman, Fazlur. *Prophecy in Islam: Philosophy and Orthodoxy*, Londra 1958.
- "İbn Sina", *A History of Muslim Philosophy* içinde, ed. M. M. Sharif, I, 480-506, Karachi, 1983; Türkçesi: "İbn Sînâ", *İslâm Düşüncesi Tarihi* içinde, çev. Osman Bilen, ed. M. M. Şerif, Mustafa Armağan, II, 99-125, İstanbul, 1990.
- Râzî, Fahreddin. *Şerhu Uyûni'l-Hikme*, I-III, Tahran, h.ş. 1373.
- Robinson R., Denniston J. D. "Plato", *Plato: A Collection of Critical Essays* içinde, ed. Gregory Vlastos, 7-15, New York, 1971.
- Rosenkrantz, Gary S. *Haecceity an Ontological Essay*, Dordrecht, 1993.
- Sarıoğlu, Hüseyin. *İbn Rüşd Felsefesi*, İstanbul 2003.
- Schuon, Frithjof. *İslâm ve Ezeli Hikmet*, çev. Şahabettin Yalçın, İstanbul, 1998.

- Sorabji, Richard. "The ancient commentators on Aristotle", *Aristotle Transformed The Ancient Commentators and Their Influence* içinde, ed. Richard Sorabji, 1-30, Ithaca, 1990.
- Spellman, Lynne. *Substance and Separation in Aristotle*, Cambridge, 1995.
- Spranger, Eduard. *İnsan tipleri: Bir Kişilik Psikolojisi*, çev. Ahmet Aydoğan, İstanbul, 2001.
- Şahinoğlu, M. Nazif. "Te'vil", *İA*, XII/I, 215-7, İstanbul, 1974.
- Şehristânî, Ebü'l-Feth Taceddin Muhammed bin Abdülkerim. *el-Milel ve'n-Nihal*, I-III, thk. Abdülazîz Muhammed Vekil, Kahire, 1968; Türkçesi: Şehristânî. *el-Milel ve'n-Nihal Dinler, Mezhepler ve Felsefi Sistemler Tarihi*, çev. Mustafa Öz, İstanbul, 2008.
- Taylor, Alfred Edward. *Platon*, Londra, 1908.
- *Platonism and Its Influence*, Boston, 1924.
- Tekin, Oğuz. *Eski Yunan ve Roma Tarihine Giriş*, İstanbul, 2008.
- The Oxford Dictionary of English Etymology*, ed. C. T. Onions, G. W. S. Friedrichsen, R. W. Burchfield, Oxford, 1996.
- Topaloğlu, Aydın. "Tümel sorunu, nominalizm ve din", *Felsefe Tartışmaları*, 34. kitap, 53-66, İstanbul, 2005.
- Turhan, Kasım. "İnâyet", *DİA*, XXII, 265-6, İstanbul, 2000.
- Tûsî, Nasîrüddin. "Şerhu'l-işârât ve't-tenbîbât", İbn Sînâ, *el-İşarat ve't-Tenbîhât* içinde, I-IV, nşr. Süleyman Dünya, Kahire, 1960.
- Türker (Küyel), Mubahat. *Üç Tehâfüt Açısından Felsefe-Din Münasebeti*, Ankara, 1956.
- "İbn Sînâ'nın felsefesinde kişilik meselesi", *Uluslararası İbni Sînâ Sempozyumu (Bildiriler)* içinde, 53-73, Ankara, 1984.
- Türker, Ömer. *İbn Sînâ Felsefesinde Metafizik Bilginin İmkânı Sorunu*, İstanbul, 2010.
- Tweedale, Martin. "Alexander of Aphrodisias' views on universals," *Phronesis*, sy. 29, 279-303, 1984.
- "Aristotle's realism", *Canadian Journal of Philosophy*, XVIII, sy.3, 501-26, Eylül 1988.
- Ülken, Hilmi Ziya. *Türk Tefekkürü Tarihi*, c. I, İstanbul, 1933.
- "İbn Sînâ'nın felsefesi", *Felsefe Arkivi*, sy. 22-23, 55-82, İstanbul, 1981.
- "İbn Sînâ", *İA*, V/II, 807-824, İstanbul, 1988.

- “İbni Sînâ'nın ruhiyatı”, *Büyük Türk Filozof ve Tıp Üstadı İbni Sînâ Şahsiyeti ve Eserleri Hakkında Tetkikler* içinde, 110-35, Ankara, 2009.
- Yalçınkaya, M. Şerefeddin. “İbni Sînâ'nın İbni Ebi Usaybia'nın tabakât'ındaki hal tercemesi”, *Büyük Türk Filozof ve Tıp Üstadı İbni Sînâ Şahsiyeti ve Eserleri Hakkında Tetkikler* içinde, 501-39, Ankara, 2009.
- Yavuz, Yusuf Şevki. “Kümûn”, *DİA*, XXVI, 552, Ankara, 2002.
- Watson, J. M. *Aristotle's Criticisms of Plato*, Londra, 1909.
- Weber, Alfred. *Felsefe Tarihi*, çev. H. Vehbi Eralp, İstanbul, 1938.
- Wisnovsky, Robert. *İbn Sînâ Metafiziği*, çev. İbrahim Halil Üçer, İstanbul, 2010.
- “İbn Sînâ'nın şey'iyeye kavramı üzerine notlar”, *MÜİFD*, çev. Arzu Meral, sy. 26 (2004/1), 85-115, İstanbul, 2006.
- Wolfson, Harry Austryn. *Kelâm Felsefeleri*, çev. Kasım Turhan, İstanbul, 2001.
- Zeller, Eduard. *Grek Felsefesi Tarihi*, çev. Ahmet Aydoğan, İstanbul, 2001.

Dizin

- A**
- Ahmet Hamdi Akseki 31, 32, 239, 245
- Amr 40, 43, 102, 118, 193, 196
- Aristo 9, 10, 13, 15, 17, 21, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 38, 75, 77, 78, 82, 83, 88, 91, 93, 98, 99, 100, 101, 102, 103, 104, 105, 106, 107, 108, 109, 110, 111, 118, 119, 121, 123, 128, 129, 130, 136, 137, 138, 165, 180, 214, 224, 234, 235, 239
- Aşkın Hikmet 35
- Atom 59, 243
- Atomculuk 59
- Ayniyet 20, 82, 89, 94, 95, 96, 97, 186
- B**
- Basit 42, 45, 136, 153, 159, 178, 197, 221
- Batu felsefesi 9, 28
- Benzerlik 21, 64, 87, 91, 158
- Beş külli 48, 51, 65, 107, 165, 193
- Bilfiil 13, 41, 43, 51, 58, 59, 63, 67, 69, 72, 73, 101, 102, 103, 105, 108, 113, 114, 116, 124, 125, 139, 140, 141, 142, 150, 152, 158, 160, 175, 178, 180, 181, 182, 186, 190, 191, 199, 200, 203, 208, 209, 210, 211, 212, 216, 217, 219, 224, 225, 226, 227, 229, 232, 233, 234, 237
- Birinci Alkibidies 122
- Burhan/Burhani (kıyas) 201, 237
- Büyük Hippias 122
- C**
- Cedel/Cedeli (kıyas) 99, 201
- Cevher 15, 17, 19, 59, 79, 81, 82, 100, 101, 102, 103, 104, 105, 106, 107, 108, 109, 113, 114, 115, 118, 123, 124, 164, 180,

190, 220, 221, 223, 224, 225,
226, 228, 233, 246

Ç

ç. nomoi 20

D

De Anima 27, 244

Değer 80

Demokritos 80

Duyulur 10, 13, 14, 15, 16, 17,
18, 19, 20, 21, 22, 25, 27, 28,
31, 32, 33, 36, 37, 38, 39, 40,
42, 43, 46, 47, 48, 49, 50, 51,
52, 53, 54, 56, 57, 58, 59, 60,
61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68,
69, 70, 71, 73, 74, 75, 77, 78,
79, 80, 81, 83, 84, 85, 87, 88,
89, 90, 91, 92, 93, 95, 97, 98,
99, 100, 101, 102, 103, 104, 105,
106, 107, 108, 109, 110, 111,
113, 114, 115, 117, 118, 119,
120, 121, 122, 123, 124, 125,
126, 127, 128, 129, 130, 132,
133, 135, 136, 137, 138, 139,
140, 142, 150, 152, 153, 154,
155, 156, 157, 159, 160, 161,
162, 164, 166, 167, 173, 174,
177, 178, 179, 180, 182, 185,
186, 187, 189, 192, 193, 194,
195, 197, 207, 212, 213, 215,
216, 222, 227, 229, 232, 233,
234, 235, 236, 237

E

el-İşarat ve't-tenbihât 30

el-Milel ve'n-nihal 29

Euthyphro 122

F

Fahreddin Râzî 30, 32, 153, 239,
247, 248

Fahrettin Olguner 32, 247

Fâil 54, 55, 56, 57, 142, 146, 147,
148, 149, 152

Filozof 10, 19, 23, 29, 32, 34, 35,
36, 37, 40, 64, 66, 68, 89, 91,
125, 126, 130, 131, 132, 135,
151, 153, 157, 165, 172, 176,
181, 215, 224

Fizik 10, 15, 27, 39, 40, 47, 48,
49, 50, 51, 52, 53, 55, 57, 61,
63, 65, 66, 67, 69, 102, 111, 112,
114, 119, 120, 121, 124, 131,
132, 135, 137, 138, 144, 145,
166, 167, 177, 178, 182, 185,
186, 187, 188, 189, 193, 194,
195, 211, 213, 221, 225, 227,
229, 232, 233, 235, 236

G

Gaye 54, 56, 57, 58, 101, 146,
150, 205

Gazzâlî 22, 45, 142, 241, 242

Gelişme 135

Gorgias 80, 122

H

Hadis 22

Halil Nîmetullah Öztürk 31

Hayvaniyye 44

Herakleitos 79, 80, 99, 101

Hilmi Ziya Ülken 28, 30, 31, 50,
72, 139, 188, 224, 226, 245, 249

İ

İsâgûcî (Isagoge) 25, 26, 107,
242, 248

İbn Rüşd 22, 23, 137, 142, 215,
239, 240, 242, 243, 245, 248

İdea(lar) 9, 10, 20, 21, 23, 24,
26, 27, 28, 29, 37, 38, 64, 71,
75, 77, 78, 81, 82, 83, 87, 89,
91, 93, 94, 95, 98, 99, 100, 102,
106, 108, 109, 110, 111, 118,
122, 123, 126, 128, 130, 135,
144, 215, 234

İlkçağ 9, 19, 20, 21, 27, 240

İdealizm 10, 81

İskender Afrodisî 24, 25, 26, 27,
28, 224, 246

İslam Meşşâi filozofları 10

İsmail Kara 11, 30, 42, 92

K

Kadîm Hikmet 35

Kasım Turhan 11, 59, 64, 250

Kelamcı(lar) 28

Kharmides 122

Kindî 28, 59, 107, 119, 240, 246

Kur'an 22

Kümûn 116, 250

L

Lakhes 122, 248

Lysis 122

M

Madde 19, 42, 47, 50, 53, 54, 56,
57, 58, 59, 63, 66, 70, 73, 79,
81, 82, 101, 104, 105, 107, 108,
111, 113, 114, 123, 125, 129,
143, 153, 155, 156, 158, 159,
160, 161, 164, 165, 166, 167,
169, 173, 174, 175, 182, 183,
184, 210, 223, 227, 228, 232,
233

Maddi 9, 14, 15, 16, 17, 18, 19,
20, 25, 31, 33, 37, 42, 45, 49,
50, 53, 54, 56, 57, 58, 59, 60,
61, 62, 63, 66, 67, 69, 70, 71,
73, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 90,
101, 102, 103, 104, 106, 107,
109, 110, 114, 115, 119, 121,
127, 129, 130, 132, 133, 135,
137, 140, 141, 143, 145, 151,
152, 153, 154, 155, 158, 159,
160, 161, 163, 165, 166, 167,
168, 179, 180, 181, 183, 186,
187, 188, 189, 190, 192, 193,
208, 210, 211, 212, 228, 233,
235, 236

Maddi unsurlar 135

Ma'dûm 40, 120, 124

Mahmûl 41

Mahmut Kaya 11, 24, 25, 29,
107, 137, 142, 154, 156, 242,
246

(Martin) Heidegger 126, 127,
130, 243

Maşrîkî Hikmet 35

Meteksis 21

Mizaç 157, 161

Monist 80

Mukavvim 113, 194, 196, 197

Müellef 45

Müşterek 49, 87, 109, 164, 173,
174, 184, 236

Mütebâyin 184

N

Nasîrüddin Tûsî 30, 46, 120, 153

Nevzat Ayas 31

Nominalizm 17, 32, 33, 125, 243,
249

Nomos 20, 135, 243

Nous 80, 83, 84

Nutk 44

O

Organon 24, 214, 239

Ortaçağ 9, 24, 33

P

Panteizm 157

Parmenides (filozof) 21, 79, 80,

91, 92, 96, 97, 248

Pisagor 19, 20, 77

Platon 9, 17, 19, 20, 21, 24, 25,
26, 27, 28, 29, 30, 36, 38, 64,
65, 72, 75, 77, 78, 79, 81, 82,
83, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 90,
91, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 98,
99, 100, 101, 102, 103, 104, 105,
106, 107, 108, 109, 110, 111,
118, 119, 121, 122, 123, 124,
125, 126, 127, 128, 129, 130,
131, 156, 208, 234, 235, 240,
241, 242, 243, 248, 249

Plâtoncu(lar) 24, 82, 108, 156

Plotinus 24, 151, 240, 242, 246,
247

Porfiriyus 24, 25, 26, 28, 65, 66,
248

Protagoras 84, 88, 95, 122, 248

R

Realist(ler) 10, 16, 18, 31, 32, 33,
46, 81, 82, 125, 130

Realizm 16, 31, 33, 81, 125, 130

Reel 20, 81, 100

Ref^o 44, 231

(Rene) Guenon 81, 176, 243

S

Sayısal 15, 16, 18, 33, 42, 43, 53,
54, 57, 61, 62, 70, 71, 82, 89,
90, 91, 94, 95, 105, 119, 121,
129, 130, 133, 137, 154, 155,
156, 158, 162, 164, 165, 171,
193, 195, 200, 208, 233, 234

Sayısal olarak bir 15, 33, 42, 61,
89, 91, 95, 105, 154, 155, 165,
200, 233, 234

Sayısal olarak çok 54, 70, 90,
165, 233

Simplicius 25, 28

Skolâstik felsefesi 24, 29, 163

Sofist(ler) 9, 17, 20, 80, 81, 82,
84, 85, 88, 94, 96, 106, 248

Soheil M. Afnan 32, 239

Sokrat 17, 19, 20, 78, 81, 109

Süret(ler) 18, 21, 26, 27, 36, 37,
54, 56, 57, 59, 61, 62, 63, 68,
71, 73, 74, 75, 83, 87, 92, 98,
99, 101, 102, 104, 105, 106, 108,
111, 113, 114, 123, 125, 126,
128, 129, 131, 139, 146, 155,
156, 159, 160, 161, 164, 165,
166, 167, 168, 171, 173, 175,
178, 180, 181, 183, 186, 187,
188, 189, 192, 210, 212, 213,
221, 222, 223, 224, 225, 226,
227

Ş

Şahsi(lik) 9, 16, 21, 26, 27, 46,
47, 49, 50, 58, 60, 61, 62, 63,
65, 75, 77, 83, 87, 89, 97, 100,
102, 103, 110, 111, 117, 119,
120, 121, 123, 124, 125, 131,
132, 138, 156, 162, 163, 164,
172, 173, 174, 181, 182, 183,

184, 185, 187, 191, 193, 194,
196, 198, 200, 201, 208, 209,
222, 227, 233, 236

Şahsi varlıklar 50, 77, 111, 119,
174, 184, 193, 209

Şehristânî 29, 249

T

Taayyün 10, 38, 50, 68, 69, 70,
71, 90, 112, 133, 135, 138, 161,
162, 165, 166, 167, 168, 169,
172, 173, 236

Tabiat 17, 19, 20, 26, 27, 78, 79,
80, 81, 82, 83, 89, 116, 121, 135,
136, 164, 165, 171, 223, 227

Tahakkuk 70, 71, 119, 133, 164,
165, 172, 176, 195

Takrir 43

Tasavvur 32, 39, 40, 42, 44, 45,
48, 49, 50, 62, 67, 68, 69, 73,
74, 120, 132, 140, 149, 150, 167,
177, 178, 179, 180, 181, 184,
185, 186, 190, 191, 192, 193,
194, 195, 197, 198, 207, 208,
214, 217, 219, 222, 224, 227,
231, 232, 234, 236

Tasdik 46, 177, 180, 184, 185,
191, 198, 199, 206, 207, 208,
209, 213, 214, 217, 236

Tayin 43

Tefriz 43

Tekâbül 57, 58

Tekil 45, 113, 184

Teslis 158

Teşahhus 38, 42, 50, 63, 68, 112,
132, 133, 135, 138, 155, 156,
160, 161, 162, 163, 164, 165,
166, 167, 168, 171, 172, 173,
174, 177, 192, 210, 234, 236

Themistius 25, 28

Tüsî 30, 32, 46, 120, 153, 241,
247, 249

U

Uyünü'l-Hikme 30, 36, 131, 138,
183, 184, 188, 203, 205, 212,
227, 248

V

Varlık(lar) 10, 13, 14, 15, 16, 17,
18, 19, 20, 21, 22, 26, 27, 31,
32, 33, 36, 37, 38, 39, 40, 42,
43, 46, 48, 49, 50, 51, 52, 53,
54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61,
62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69,
70, 71, 72, 73, 74, 75, 78, 79,
80, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 87,
88, 89, 90, 92, 93, 95, 96, 97,
98, 99, 100, 101, 102, 103, 104,
105, 106, 107, 108, 109, 110,
111, 112, 113, 114, 116, 117,
119, 120, 121, 123, 124, 125,
126, 127, 128, 129, 130, 132,
133, 135, 136, 137, 138, 140,
141, 142, 143, 144, 145, 146,
147, 148, 149, 150, 151, 152,
153, 154, 155, 156, 157, 158,
159, 160, 161, 162, 163, 164,
165, 166, 167, 168, 169, 170,
171, 172, 173, 177, 178, 179,
180, 181, 182, 183, 184, 185,
186, 187, 189, 191, 192, 194,
195, 197, 198, 200, 201, 204,
206, 208, 209, 210, 211, 213,
214, 216, 217, 218, 219, 222,
223, 224, 225, 226, 227, 228,
229, 232, 233, 234, 235, 236,
237, 245

Varoluş 32, 135, 181, 247
Vecih 41
Vücüdü'l-ma'kûlât 29

Y

Yeni Plâtoncu 24, 156
Yorumcular 26

Yunan 19, 240, 247, 249
Yunan Felsefesi 19, 240

Z

Zenon 80
Zeyd 40, 43, 44, 102, 104, 118,
124, 193, 196, 209

İBN SÎNÂ'DA KÜLLİLER MESELESİ

Bu kitapta İbn Sînâ'ya göre küllilerin insan zihni dışında mevcudiyeti ve bunun keyfiyeti meselesi ele alınmıştır. Külli, tasavvuru açısından kendisinde birçok varlığa yüklem yapılmasına engel bulunmayan anlama denir. İbn Sînâ külliler ile kendisine küllilik ilişen nitelikleri birbirinden ayırmaktadır. Fakat filozofumuz bunların mevcudiyetleri meselesini birbirinden ayırmaksızın ele almaktadır. Dolayısıyla bu çalışmada külliler ile mutlak niteliklerin mevcudiyeti birlikte ele alınmakta fakat bunlar arasındaki fark da göz ardı edilmemektedir. Bu çerçevede, birinci bölümde ilk olarak küllinin ve mutlak niteliklerin ne olduğunu, ikinci olarak da duyulur varlıkların sebepleri ve insanın bilgisinin nesnesi olarak mutlak niteliklerin varlığı üzerinde durulmaktadır. Külliler meselesiyle idealar nazariyesinin eleştirisi birbiriyle yakından alakalı iki konudur. İkinci bölümde Platon'un idealar nazariyesini niçin vazettiği, İbn Sînâ'nın bu nazariyeyi nasıl ve niçin eleştirdiği üzerinde durulmaktadır. Ayrıca bu eleştirinin nasıl anlaşılması gerektiği aydınlatılmaya çalışılmaktadır. Üçüncü bölümde mutlak niteliklerin Tanrı'nın bilgisi olarak O'nun Zatıyla alakası üzerinde durulmaktadır. Ayrıca külli niteliklerin Tanrı'dan nasıl sudûr ettiği, sonra da bu niteliklerin taayyün ve teşahhusunun keyfiyeti üzerinde durulmaktadır. Dördüncü bölümde ise bu niteliklerin idrak süreçlerine ve bu süreçte faal aklın rolüne değinilmekte; bu bilginin nesnesiyle ve öznesiyle ne gibi ilişkilerinin olduğu ele alınmaktadır.

“dün”den öğrendiklerinle
“bugün”ü yaşamak
“yarın”ları aydınlatır.

DÜN BUGÜN YARIN YAYINLARI
Ankara Caddesi, Ünal Han No: 21/4
Cağaloğlu, Eminönü - Fatih / İstanbul
Tel. - Faks: +90 212 526 98 06
www.dby.com.tr • dby@dby.com.tr

ISBN 978-625-8371-19-2

9 786258 371192